

اعتبارسنجی فقهی و حقوقی قرارداد پایان نامه نویسی برای دیگران از منظر نظم عمومی و اخلاق حسنه*

سیده فاطمه طباطبائی (نویسنده مسئول)**

عبدالرضا محمدحسین زاده***

فائزه سلیمانی پور****

چکیده

جایگاه پایان نامه و پژوهش در بسط علم و جابه جایی مرزهای دانش بر کسی پوشیده نیست، اما واگذاری تدوین آن در مقابل پرداخت عوض به افراد و مؤسسات، موجب تضعیف و تضييع اهداف پژوهش علمی و اختلال در نظم جامعه دانشگاه می شود. بنابراین می طلبد حکم فقه و حقوقی قرارداد پایان نامه نویسی برای دیگران با تکیه بر نظم عمومی و اخلاق حسنه مورد بررسی قرار گیرد تا بتوان با تمسک به شرع و قانون جهت پیشگیری از این معضل، قدم مؤثری برداشت. نتایج به دست آمده در این زمینه با روش توصیفی، تحلیلی گویای آن است که عقد معاوضی پایان نامه نویسی برای دیگران در فقه امامیه و حقوق ایران مخالف نظم عمومی و اخلاق حسنه می باشد و از این حیث در فقه امامیه عقدی است نامشروع و در قانون ایران نیز این قرارداد خصوصی، به موقع اجرا در نمی آید.

کلید واژه ها: اخلاق حسنه، پایان نامه نویسی، قرارداد، نظم عمومی.

* تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۲/۰۷ - تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۴/۲۲ - نوع مقاله: علمی، ترویجی.

** دانشیار گروه الهیات، دانشکده حقوق و الهیات، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران
(Fatabatabaee@uk.ac.ir)

*** دانشیار گروه الهیات، دانشکده حقوق و الهیات دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران
(mhosseinzadeh@uk.ac.ir)

**** دانشجوی کارشناسی ارشد گروه الهیات، دانشکده حقوق و الهیات، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران
(faezeh77soleimani@gmail.com)

مقدمه

فعالیت‌های علمی و پژوهشی دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری که غالباً در قالب پایان‌نامه و رساله انجام می‌شود در سطح جامعه از ارزش و اعتبار ویژه‌ای برخوردار است، تا آنجا که درصد زیادی از پیشرفت و توسعه دانش جامعه در گرو این تحقیقات و پژوهش‌ها می‌باشد.

امروزه تعدادی از دانشجویان به جهات گوناگونی مانند عدم داشتن مهارت در تنظیم و تدوین مطالب، تن‌آسایی، مدرک‌محوری، عدم استفاده از منابع به زبان لاتین و دلایل دیگر، نگارش پایان‌نامه و یا رساله خود را به دیگران می‌سپارند، که این عمل موجب اختلال در نظام دانشگاه می‌شود.

از جمله راهکارهای قابل توجه در جهت مرتفع ساختن مشکلات جامعه تمسک به احکام فقه و قوانین موضوعه است. بنابراین جهت پیشگیری از معضل پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران، این موضوع از منظر نظم عمومی و اخلاق حسنه مورد مذاقه قرار می‌گیرد. در پژوهش پیش رو با روش توصیفی، تحلیلی به سؤالات ذیل پاسخ داده می‌شود:

۱. حکم عقد و قرارداد پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران در فقه امامیه و حقوق ایران از منظر نظم عمومی چیست؟

۲. حکم عقد و قرارداد پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران در فقه امامیه و حقوق ایران از منظر اخلاق حسنه چیست؟

در این راستا پژوهشی موجود نیست، اما تحقیق «کشف فرایند تقلب در پایان‌نامه‌نویسی و شناسایی عوامل مؤثر بر آن در مشهد» در سال ۱۳۹۷، تألیف سوگند حیدری چروده، و نیز تحقیق «جرم تقلب در تهیه آثار علمی»، تألیف حسن پوربافرانی و همکاران (۱۳۹۹) مشاهده شد. لیکن تحقیقی پیرامون اعتبارسنجی فقه و حقوقی قرارداد پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران از منظر نظم عمومی و اخلاق حسنه یافت نشد؛ از این لحاظ این پژوهش با پژوهش‌های ذکر شده متمایز است.

۱. تبیین فقهی، حقوقی قرارداد پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران از منظر نظم عمومی

جایگاه پایان‌نامه و پژوهش در بسط و توسعه دانش بر کسی پوشیده نیست، اما بعضی از دانشجویان در مقاطع مختلف تألیف پایان‌نامه خویش را به افراد و مؤسسات می‌سپارند که این عمل موجب تضعیف پژوهش‌های علمی و اختلال در نظم جامعه دانشگاه می‌شود. بنابراین می‌طلبند ابتدا جایگاه انجام پایان‌نامه در نظام آموزشی و پژوهشی، و سپس حکم قرارداد پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران در فقه امامیه و حقوق ایران از منظر نظم عمومی مورد بررسی قرار گیرد.

۱.۱. جایگاه پایان‌نامه

پایان‌نامه از نظر لغوی عبارت است از رساله‌ای که در پایان دوره تحصیلی می‌نویسند (معین، ۱۳۸۴: ۲۳۶) و در اصطلاح، گزارش مبسوط و کامل پژوهشی است که دانشجو در نقش و کسوت پژوهشگر، آن را به عهده گرفته و تحت راهنمای استاد یا استادان راهنما به پایان می‌رساند. (پورشافی، ۱۳۹۳: ۳۸)

پایان‌نامه اولین نمود قدرت استنباطی دانشجو، در فرایند تحصیلات تکمیلی است (خاکی، ۱۳۷۸: ۹)، به‌گونه‌ای که بسیاری از تحقیقات و کارهای علمی در سطح دانشگاه‌ها به صورت پایان‌نامه انجام می‌شود و حجم وسیعی از مقالات علمی، مستخرج از پایان‌نامه‌های تحصیلی می‌باشد. همچنین از جمله راه‌های تقویت رزومه علمی و تدوین مقاله، ارائه پایان‌نامه با سطح عالی می‌باشد و بدون ارائه یک پایان‌نامه با سطح عالی توقع ارائه مقاله محکم و معتبر نمی‌رود.

نگارش پایان‌نامه از این نظر که فرصت مناسبی را فراهم می‌سازد تا دانش‌پژوه بتواند در طول دوران دانشجویی روش انجام تحقیق را فرا بگیرد، دارای اهمیت است. (کلاهی و دیگران، ۱۳۸۲: ۱۲)

پایان‌نامه یا رساله موقعیتی مساعد برای دانشجو ایجاد می‌کند تا با گسترش معلومات، قدرت تفحص، تأمل عمیق، توانایی ایرادگیری، قدرت مسئله‌یابی و

مسئله‌نگری و به کارگیری روش‌شناسی مناسب، موضوعی را مورد تفحص قرار دهد و به سرانجام رساند. (پورشافعی، ۱۳۹۳: ۳۸)

پایان‌نامه، حداقل دانشجوی را در یک زمینه از مسئله حرفه‌ای یا آکادمیک، کارکشته می‌سازد (فدایی عراقی، ۱۳۷۴: ۷۹) و افزون بر خدمت به توسعه علمی کشور، می‌تواند در ارائه راه‌حل‌ها برای برون‌رفت از چالش‌های فراروی کشور مؤثر باشند و نه تنها موجب کسب اعتبار، بلکه برای مردم ثروت ملی به ارمغان بیاورند. (شریفی، اوحدی، ۱۳۹۲: ۳) به عبارتی سبب آشنایی افراد و مخاطبین با معضلات اجتماع و راهکارهای آن می‌گردد. پایان‌نامه‌ها در تولید دانش بسیار مؤثر واقع می‌شوند و از جمله روش‌های تولید علم و دانش نوین به حساب می‌آیند.

پایان‌نامه می‌تواند در بسط علم و جابه‌جایی مرزهای دانش نقش بسیار اساسی و مهمی را ایفا نماید. پایان‌نامه از جهات متفاوتی برای اساتید هم‌دارای ارزش و اعتبار است. بعضی از اساتید راهنما، ارشاد پایان‌نامه را با اکتساب انگیزه منزلت و موقعیت از روش پروراندن دانشجویان پژوهشگر و پیروز بر عهده می‌گیرند و برخی دیگر ممکن است تحقیق وسیعی را شروع کنند که بعضی از معاونان آن تحقیق، دانشجوی یا دانشجویانی از دوره کارشناسی یا ارشد باشند. (نیلی و همکاران، ۱۱۳: ۸۶)

۲. ۱. تبیین فقهی قرارداد پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران از منظر نظم عمومی

نظم عمومی یکی از موضوعات و مسائل پیچیده‌ای است که یافتن ضابطه ثابت و شفاف برای آن در نهایت سختی می‌باشد، با این حال در بعضی از متون فقه، فقها به نوعی از مفهوم نظم عمومی و آثار مخالفت با آن، با ذکر مصادیق سخن رانده و به استناد آن از انجام امور مخالف با نظم عمومی ممانعت نموده‌اند؛ به عنوان مثال، در مورد عدم نقض حکم قاضی استدلال شده که در صورت جواز نقض حکم، در جامعه هرج و مرج و اغتشاش پیش می‌آید، بنابراین برای جلوگیری از هرج و مرج، نقض حکم قاضی را باطل دانسته‌اند. (آشتیانی، ۱۳۶۳: ۵۵)

به هر روی رعایت و حفظ نظم عمومی با هر مفهومی که دارد در خرده نظام‌های یک جامعه از اجزای علّت تامّه حفظ نظام کلی جامعه بوده که اخلال بدان منهی و حرام است. (ملک افضلی اردکانی، ۱۳۹۹: ۹۸)

«حفظ» به معنای محافظت و نگهداری از شخص یا شیئی برای دفاع از آن یا خودداری از ورود آسیب به آن است. (هاشمی شاهرودی، ۱۳۸۲: ۳/۳۱۶)

واژه «نظام» در لغت به معنی تجمیع، تألیف و مقرون نمودن یک شیء به شیء دیگر و رشته‌ای که با آن مروارید یا هر شیء دیگری مانند مهره، به رشته نظم درمی‌آید، می‌باشد؛ و نیز نظام به معنای تحفه، سنت و عادت به کار رفته است. (ابن منظور، ۱۴۱۴: ۱۲/۵۷۸)

منظور از اخلال نظام، مبادرت به هر عمل، ترک عمل یا سخنی می‌باشد که در نظام به هر کدام از معانی، مفاهیم و اقسام آن اختلال وارد نموده و سبب بی‌نظمی گردد و در نهایت مانع از رسیدن بشر به پیروزی و رستگاری گردد (همو، ۱۳۹۹: ۹۸)

در مورد اهمیت و جایگاه حفظ نظم در جامعه روایات متعددی بیان شده است که از جمله این روایات، فرمایش حضرت زهرا است: «قَالَتْ فَاطِمَةُ ع فِي خُطْبَتِهَا فِي مَعْنَى فَدَاكَ لِلَّهِ... وَالطَّاعَةَ نِظَامًا لِلْمِلَّةِ وَالْإِمَامَةَ لِمَا مِنَ الْفُرْقَةِ». (مجلسی، ۱۴۰۳: ۱۰۷/۶)

در ضمن خطبه حضرت فاطمه زهرا^{علیها السلام} آمده است، که آن حضرت فرمود: «پیروی و طاعت ما را به عنوان نظام اجتماع، و امامت ما را به عنوان محور و عامل زاینده پراکندگی‌ها فرض گردانید».

از این کلام گهربار، اهمیت و جایگاه نظم و نظام جامعه اسلامی کاملاً مشهود است، چرا که انزال کتب و شریعت و ارسال رسول و امام و اطاعت از ایشان به جهت ایجاد نظام و نظم حاکم بر جامعه اسلامی است.

همچنین در جایی دیگر آمده است که رسیدن به سعادت مادی و معنوی در جامعه بشری به نیروی فردی امکان‌پذیر نیست، بلکه وابسته به تعاون و همکاری عمومی

است و این تعاون و همکاری بر پایه نظم و جریان قوانین و دستورات اجتماعی عادلانه و درست، میسر است. (کلینی، ۱۳۷۵: ۳/۶۶۳)

واژه «نظم عمومی» در فقه امامیه در قاعده و وجوب حفظ نظام و حرمت اختلال به نظام ظهور می‌یابد. حرمت اختلال در نظام و وجوب حفظ نظام از احکام اولیه (مکارم شیرازی، ۱۳۸۳: ۶۰) و از اصول مسلم فقه اسلام می‌باشد.

واجبات کفایی که در فقه اسلام بسیار فراوان‌اند، همه برخاسته از دو اصل حفظ نظام و اختلال در نظام می‌باشند. (موسوی اردبیلی، ۱۳۸۵: ۲۷۱)

انسان‌ها علاوه بر مسئولیت در ساختن سرنوشت تکاملی خود از دیدگاه اسلام، مسئول حقوق ثابت شده جامعه خود نیز می‌باشند، لذا هیچ فردی نباید از آزادی قلم و بیان و ابراز عقیده و مذهب بدون هیچ قید و شرطی استفاده نماید و موجبات اختلال در زندگی مطلوب مردم جامعه را فراهم آورد. (جعفری تبریزی، ۱۳۷۷: ۱۹۳)

عقل، حفظ نظام اجتماعی بشر را لازم می‌داند و آنچه را که موجب اختلال نظام بشر باشد قبیح می‌داند. حفظ نظام از واجبات مؤکد و اختلال امور مسلمانان از مبغوض‌ترین امور است. البته این مبغوضیت اختصاص به امور مسلمانان ندارد و به طور کلی اختلال امور از امور مبغوضه است. (فاضل لنکرانی، ۱۳۹۶: ۲/۳۵۶-۳۵۵) لذا مسئله حفظ نظام جمهوری اسلامی در این دوره، از مهم‌ترین فرائض شرعی و عقلی می‌باشد که هیچ کاری به آن مزاحمت نمی‌کند و از کارهایی است که گمان اختلال در آن از نظر عقلی قطعی می‌باشد. (امام خمینی، ۱۳۶۳: ۱۹/۱۰۶)

نظام دارای مفاهیم مختلفی است و میان آن‌ها نوعی رابطه سلسله مراتبی وجود دارد. در رأس همه نظام‌ها، نظام اسلام قرار داشته و اختلال در هر یک از آن‌ها به اختلال در نظام اسلام خواهد انجامید. (ملک افضلی اردکانی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۴۶) نظام فرهنگی را می‌توان مجموعه‌ای منسجم و مرتبط از باورها، ارزش‌ها و هنجارها برای تأمین هدفی خاص که با تکیه بر مبانی هستی‌شناختی، انسان‌شناختی

و معرفت‌شناختی‌شان مشخص می‌شود دانست که دارای آثار و کارکرد اجتماعی هستند.

از نگاه امام خمینی علیه السلام، نظام فرهنگی مهم‌ترین جزء از نظام‌های اجتماعی است که دارای نوعی توفیق و احاطه مؤثر بر سایر نظام‌ها همچون نظام سیاسی، نظام اقتصادی و... است. (باباخانی و بیات، ۱۳۹۹: ۴۴)

نظام فرهنگی، اصول زیربنایی همه کنش‌ها و رفتارهای متقابل هنجاری، اصول مشروعی است که در حقیقت این اصول در باورهای اعتقادی و دینی افراد ریشه دارد و پایبندی به این اصول و ارزش‌هاست که موجب حفظ نظام فرهنگی و در نتیجه حفظ نظام اجتماعی می‌شود.

در مقابل اگر این اصول مشروع و زیربنایی مورد اخلال و هجمه قرار گیرد و در نتیجه نظام فرهنگی مختل شود، نتیجه نهایی که در پی آن خواهد بود، اخلال در نظام اجتماعی است. (ملک افصلی اردکانی، ۱۳۹۹: ۵۹)

نظام دانشگاه یکی از مهم‌ترین نظام‌های اجتماعی و فرهنگی است که ایجاد و حفظ نظم از مهم‌ترین ارکان آن می‌باشد. بنابراین اخلال در این نظام از مؤثرترین شیوه‌ها در براندازی فرهنگ و علم یک جامعه محسوب می‌شود که قطعاً شارع مقدس و عقل سلیم آن را بر نمی‌تابد. عمل پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران که امروزه در سطح جامعه قابل مشاهده است با توجه به عدم رعایت استانداردهای علمی، ضعف تحقیق، صرف جمع‌آوری مطالب از سایت‌ها و منابع غیر اصیل، از اعتبار و ارزش تحقیق علمی اصیل می‌کاهد و اهداف آموزش عالی از تدوین پایان‌نامه‌نویسی را تأمین نمی‌نماید، لذا موجب ضربه به سیستم آموزش و پژوهش کشور شده و مسائل فردی و خصوصی و همچنین مسائل کلان‌رشد و توسعه کشور را تحت تأثیر قرار می‌دهد و موجب اختلال در آن می‌شود. (سلیمانی‌پور، ۱۴۰۲: ۳۲)

بنابراین، پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران قطعاً اخلال در نظام دانشگاه را به دنبال خواهد داشت که به تبع این اخلال، به سایر نظام‌ها همچون نظام اقتصادی، امنیتی و... نیز سرایت خواهد کرد.

طبق قاعده وجوب حفظ نظام، و حرمت اخلال در آن، عقد و قرارداد پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران مشروع نخواهد بود و عقل سلیم آن را اجازه نمی‌دهد. لذا طبق نظر فقهای معاصر، تکلیفاً و وضعاً تکسب از پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران حرام است.^۱ برخی از فقها بر این عقیده‌اند که به طور کلی کیفیت تألیف پایان‌نامه تابع قوانین و مقررات مربوطه است، لذا اگر طبق مقررات، پایان‌نامه باید توسط خود دانشجو تألیف شود، واگذاری آن به دیگری جایز نیست، همچنان که تألیف آن برای دیگری و کسب درآمد از آن، جایز نیست^۲ و مستحق اجرت هم نمی‌باشد.^۳

برخی نیز این عمل را چنانچه تخلف از قوانین^۴ یا خلاف مقررات مربوطه باشد، جایز نمی‌دانند.^۵ برخی نیز حرمت آن را معلل نموده‌اند بر اینکه پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران خلاف قوانین اجتماعی و اخلاقی است، از این رو، حقوق دانشجویی که تخصص لازم را نداشته و به وسیله پایانه‌کذایی استخدام می‌شود و جای متخصص را می‌گیرد، حرام خواهد بود.^۶

البته در اینکه نهی در معامله موجب فساد است یا خیر دو دیدگاه موجود است؛ دیدگاه اول قائل به عدم فساد معامله به طور مطلق می‌باشد. این گروه معتقدند که نه تنها نهی در معاملات موجب فساد آن‌ها نمی‌شود، بلکه حتی این نواهی، دلیل صحت آن‌ها نیز می‌باشد، زیرا اگر چیزی امکان تحقق نداشته باشد، تعلق نه به آن محال و لغو است، چون این تکلیف، تکلیف به امری است که از عهده مکلف خارج است (محسنی‌والا، ۱۳۹۸: ۲۰)؛ این دیدگاه، نظر بیشتر فقهای متأخر است. (بحرانی، ۱۳۶۳: ۱۰/۱۷۶)

۱. استفتاء از آیت الله بیات زنجانی. (ر.ک: به پیوست)

۲. استفتاء از حضرت آیت‌الله خامنه‌ای و حضرت آیت‌الله بیات زنجانی. (ر.ک: به پیوست)

۳. استفتاء از حضرت آیت‌الله صافی گلپایگانی. (ر.ک: به پیوست)

۴. استفتاء از حضرت آیت‌الله نوری همدانی. (ر.ک: به پیوست)

۵. استفتاء از حضرت آیت‌الله مظاهری. (ر.ک: به پیوست)

۶. استفتاء از حضرت آیت‌الله دوزدوستانی. (ر.ک: به پیوست)

دیدگاه دوم قائل به فساد معامله به طور مطلق می‌باشد. برخی از فقها میان حکم تکلیفی حرمت و حکم وضعی بطلان، قائل به ملازمه گردیده و در صورت حرمت بیع، آن را باطل دانسته‌اند. (شهید اول، ۱۴۳۰: ۱۱/۱۵۲)

قول مختار در این مبحث، دیدگاه فساد معامله به طور مطلق است، زیرا که نهی در معاملات به حسب ذاتی و اولیه دال بر حرمت فعل و به حسب دلالت التزامی دال بر بطلان آن فعل می‌باشد. لذا تکسب از پایان‌نامه از آنجا که خلاف موازین قانونی و خلاف نظر اساتید و امتحان گیرندگان است، حرام خواهد بود و وقتی که حرام شد چون مسئله از مصادیق معاملات است در نتیجه مصداق اکل مال به باطل است، بنابراین تصرف در مال کسب شده هم حرام می‌باشد.^۱ از این رو واگذاری آن به دیگری جایز نیست، همچنان که تألیف آن برای دیگری^۲ و کسب در آمد از این طریق جایز نمی‌باشد.^۳

۳.۱. تبیین حقوقی قرارداد پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران از منظر نظم عمومی

«نظم»، واژه ارزشمند و گران‌سنگی است که حاصل تلاش مصلحان بشریت و پیامبران پاک آسمانی و رهبران جهادگر و ایثارگر بشری است. چون نظام احسن الهی در پرتو نظم و حساب و برنامه سازمان یافته است، همه پدیده‌ها در پرتو نظم و حساب پدید آمدند، تکثیر شدند و قانونمند باقی مانده‌اند. (دشتی، ۱۳۷۹: ۴۵)

از نظر تاریخی، از آن روز که سخن از دولت و حقوق به میان آمد، ضرورت حفظ نظم نیز احساس شد. این اتفاق هنوز هم وجود دارد. هیچ حقوقدان و جامعه‌شناس و حکیمی نیست که در ضرورت وجود نظم در دولت و ساختار آن تردید داشته باشد. منتهی، بعضی نظم را به وجود خود می‌ستایند و بعضی دیگر نظمی را مطلوب می‌دانند که برای رسیدن به هدفی مطلوب باشد. (کاتوزیان، ۱۳۹۴: ۴۸۱)

۱. استفتاء از آیت الله علوی گرگانی.

۲. استفتاء از آیات عظام خامنه‌ای، نوری‌همدانی، مظاهری و مکارم شیرازی.

۳. استفتاء از آیات عظام خامنه‌ای، مکارم شیرازی و مظاهری.

«نظم» در لغت به معنای آراستن، ترتیب دادن (عمید، ۱۳۸۹: ۹۱۶) به رشته کشیدن جواهر، شعر گفتن، گفتار موزون، کلام منظوم (معین، ۱۳۸۴: ۱۱۳) و قرار دادن هر چیز در جای خود می‌باشد. (نیکبخت، ۱۳۹۸: ۳۰)

معنای نظم در اصطلاح حقوقی عبارت است از: «رفتارسنجیده بر اساس ضابطه». در دنیایی که بر پایه نظم برقرار است همه موجودات در جای خود قرار دارند و هر دگرگونی و تغییری بر اساس ضابطه محقق می‌گردد.

جامعه مانند ماشینی مجعد، اما زنده و پویا بر اساس ضابطه در جریان است. (کاتوزیان، ۱۳۹۵: ۲۶) یکی از مفاهیم بنیادینی که در علم حقوق واجد آثار مهم، اما مبهمی است، مفهوم نظم عمومی است. این مفهوم هرچند دارای آثار و تبعات گوناگونی در رشته‌های مختلف حقوقی است، اما هیچ‌گاه به طور خاص مورد تعریف دقیق قرار نگرفته است.

نظم عمومی از قواعد محدودکننده آزادی اراده است که در کلیه نظام‌های حقوقی از جایگاه ویژه و قابل تأملی برخوردار است. (نیکبخت، ۱۳۹۸: ۳۰) در نظام‌های حقوقی ملی، نظم عمومی شامل تمامی ارزش‌ها و منافع والای جامعه مفهومی مشهور می‌باشد. وظیفه اصلی نظم عمومی ملی، محدود نمودن اصل آزادی قراردادی و جلوگیری از اعمال احکام محاکم قضایی و قضاوت خارجی است. مسئول اجرای نظم عمومی ملی نیز دادگاه‌های ملی می‌باشند (حدادی، ۱۳۸۹: ۱۷۹) نظم عمومی و کارگزاران آن اگر چه همواره در لباس مانع جلوه کرده یا شناسایی شده‌اند، در جای خود تنها حامی آزادی‌اند. درک صحیح از این امر نیز جامعه را قادر می‌سازد که هم علت وضع مقرراتی را که کاری جز بند زدن به دست و پای او ندارند بهتر و آسانتر درک نماید و هم بردباری لازم را برای کمک به اجرای قوانین به دست آورد و به تدریج فرهنگ همیاری بین کارگزاران نظم عمومی و مردم گسترش یابد. (خلخالی، ۱۳۸۳: ۶۴)

در ساختار حقوقی ایران، نظم عمومی دارای منزلت و جایگاه بر پایه مکان و زمان می‌باشد و به عبارتی نظم عمومی دین محور ایران با عنایت به حاکم بودن اسلام و

اثرپذیری از مذهب شیعه، بسیار آشکار می‌باشد. این امر خود می‌تواند به عنوان محدودیت در برابر حقوق و آزادی‌های شهروندان، نظم عمومی را از سوی دولت یا دولتمردان توجیه نماید. (چلبی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۱۶)

در مورد تعریف نظم عمومی دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد؛ عده‌ای بر این باورند که امکان تعریف برای این مفهوم وجود ندارد و دیدگاه مقابل، مبتنی بر امکان این امر است. کسانی که معتقد به تعریف‌پذیری این اصطلاح هستند، راه اختلاف را پیش گرفته‌اند، تا جایی که ده‌ها تعریف در زمینه مفهوم نظم عمومی مطرح شده است. (آهنگران، ۱۳۹۶: ۳۶۷) نظم عمومی بر اساس اندیشه همگانی تفوق جامعه بر شخص و برتری مصالح عامه بر مصالح شخصی می‌باشد. نظم عمومی در حقوق داخلی یک سازوکار حقوقی می‌باشد که دولت به کمک آن معاهدات شخصی متعارض با مصالح عامه را بی‌اثر می‌داند (صفایی، ۱۳۹۵: ۵۹/۲)، لذا معنای نظم عمومی در حقوق عمومی و خصوصی عبارت است از: «سلسله تشکیلات حقوقی و مقررات مرتبط به حسن جریان امور در مورد مدیریت یک مملکت یا درباره حفظ اخلاق و آرامش در مراودات میان اشخاص، به صورتی که اشخاص نتوانند از راه معاهدات شخصی از آن تعدی کنند». (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۸: ۷۱۷)

به طور کلی معنای نظم عمومی در حقوق داخلی عبارت است از: «رعایت قوانین امری به صورتی که اشخاص حق ندارند به کمک معاهدات شخصی آن قوانین را برهم بزنند و معاندت با نظم عمومی در حقوق داخلی چیزی جز برهم زدن قوانین امری نیست». (الماسی، ۱۳۹۷: ۱۲۹)

نظم عمومی به همه رشته‌های حقوقی مربوط بوده و در نتیجه در میان همه قوانین می‌توان برای آن منابعی را شناسایی کرد. (مرعشی پور، ۱۳۹۲: ۱۸) چنان که مقررات امری را مقررات نظم عمومی یا مرتبط به نظم عمومی نیز می‌نامند؛ چه این مقررات برای نظم و منفعت جامعه وضع شده‌اند و از این حیث عزم و اراده اشخاص بایستی آن‌ها را محترم بدانند.

نظم عمومی را نباید با حقوق عمومی اشتباه کرد. بدون تردید مقررات حقوق عمومی مرتبط به نظم عمومی می‌باشند، ولی نظم عمومی محدود به آن‌ها نمی‌باشد و دارای حیطه‌ای گسترده‌تر می‌باشد. برخی از مقررات حقوق خصوصی نیز مرتبط به نظم عمومی است (صفایی، ۱۳۹۵: ۸۵/۲ و ۹۵)

بنابراین قوانین مربوط به نظم عمومی مقرراتی است که انگیزه وضع آن حفظ مصالح عمومی باشد و تعدی بدان، نظامی را که لازمه حسن جریان امور اداری یا سیاسی یا اقتصادی یا حفظ خانواده است بر هم زند. (کاتوزیان، ۱۳۹۵: ۱۶۱) نظم عمومی را از حیث دامنه شمول، می‌توان به دو دسته نظم عمومی ملی و فراملی تقسیم کرد؛ منظور از نظم عمومی ملی، مجموعه قواعد آمره در یک نظام حقوقی است که در مقررات امری و اخلاق آن جامعه وجود داشته و نمی‌توان با قرارداد خصوصی، از آن اعراض و یا خلاف آن رضایت داد. (عدالت‌جو و عصمتی، ۱۳۹۷: ۲۶۹)

نظم عمومی فراملی دارای مفهومی مشکل بوده و به مبادی اصلی و اصول مدنیت یک مملکت اطلاق می‌گردد که بر اجرای قانون خارجی پیشگام شده و آن را رد می‌نماید.

مقصود از نظم عمومی در دعوای بین المللی اکثراً همین معناست. (صادقی، ۱۳۸۴: ۱۱۲) در تقسیم نظم عمومی به «ملی» و «فراملی» منظور از قید ملی یک مملکت می‌باشد، لیکن این تفکر که نظم عمومی ملی مساوی نظم عمومی داخلی است و یا نظم عمومی فراملی عمومی بین المللی است، اشتباه می‌باشد، چون در این تقسیم‌بندی هر دو مفهوم نظم عمومی داخلی و نظم عمومی بین المللی به پیوست قوانین دیگری که از آن به قواعد انتظامی یاد می‌کنند در گروه زیر مجموعه‌های نظم عمومی ملی قرار می‌گیرند. (شهبازی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۰۰)

جایگاه نظم عمومی در حقوق موضوعه ایران در تعدادی از مواد قانونی از جمله ماده ۹۷۵ قانون مدنی، ماده ۹۷۲ قانون مدنی، ماده ۶ قانون آیین دادرسی

مدنی (مصوب ۱۳۷۹)، ماده ۲۱۲ قانون آیین دادرسی مدنی، ماده ۱۲۶ قانون مجازات عمومی و ماده ۶۱۸ قانون مجازات اسلامی به چشم می‌خورد.

اصطلاح نظم عمومی در حقوق ایران پیشینه چندانی ندارد و برای نخستین بار در ماده ۹۷۵ قانون مدنی، استعمال شده است. در این ماده آمده است:

دادگاه نمی‌تواند مقررات خارجی یا معاهدات شخصی را که متعارض با اخلاق حسنه می‌باشد و یا به علت خدشه‌دار نمودن عواطف جامعه یا به دلیل دیگر متعارض با نظم عمومی می‌باشد به موقع اجرا بگذارد هر چند اعمال مقررات مذکور در واقع جایز باشد.

با توجه به مفهوم نظم عمومی، هر فردی در جامعه آن قدر می‌تواند از آزادی خود بهره‌مند گردد که به آزادی دیگران تجاوز نکند و هر عملی را که به حقوق دیگران لطمه وارد نیاورد می‌تواند به جای آورد. برای آنکه نظم اجتماعی پایدار بماند باید آزادی افراد به مقدار متساوی محدود گردد.

حدود آزادی افراد را قانون که عهده‌دار نظم اجتماعی است معین می‌کند و هر امری را که تماس به آزادی دیگران پیدا می‌کند منع می‌نماید، همچنانی که به انجام آنچه برای حفظ نظم جامعه لازم است امر می‌کند. (امامی، ۱۴۰۱: ۱۷/۴)

در کوتاه سخن، نظم عمومی عاملی است که دامنه اصل آزادی قراردادی را تا آنجایی که با مصالح و منافع عمومی یک جامعه در تعارض باشد محدود می‌کند. بنابراین قرارداد پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران هر چند قرارداد و عقد معاوضی است و مطابق با اصل آزادی قراردادی و اراده متعاقدين می‌باشد، اما از آنجا که با نظم عمومی جامعه در تعارض است و مخالف قوانین است، لذا می‌تواند محدود و ممنوع گردد.

طبق این ماده قانونی، قرارداد و واگذاری پایان‌نامه‌نویسی به دیگران به جهت ضایع شدن اهداف پژوهش و تحقیق در آموزش عالی موجب اختلال در نظم جامعه دانشگاه و به عبارتی اختلال در نظام فرهنگی - به عنوان خورده‌نظام - و در نهایت اختلال در کل جامعه می‌شود، لذا طبق این ماده به موقع اجرا گذاشته نخواهد شد.

علاوه بر اینکه مقنن طبق ماده واحده قانون پیشگیری و مقابله با تقلب (مصوب ۱۳۹۶) این عمل را در زمره جرایم آورده است و کیفرهایی برای مجرمان این عمل در نظر گرفته است.

۲. تبیین فقهی، حقوقی قرارداد پایان نامه نویسی برای دیگران از منظر اخلاق حسنه

مقنن در اکثر مواد قانونی، واژه نظم عمومی و اخلاق حسنه را با هم ذکر کرده است و به اخلاق حسنه هم اشاره‌ای داشته است. بنابراین لازم و ضروری است تشریح و تبیین اخلاق حسنه و آثار فقه و حقوقی مخالفت با آن در انعقاد قراردادها مانند قرارداد پایان نامه نویسی مورد توجه قرار گیرد.

در حقوق عرفی و اگذاری تدوین پایان نامه به دیگری از طریق قرار داد خصوصی و معاوضی محقق می‌گردد. بنابراین حکم قرارداد پایان نامه نویسی از منظر اخلاق حسنه مورد مذاقه قرار می‌گیرد.

۲.۱. تبیین فقهی قرارداد پایان نامه نویسی برای دیگران از منظر اخلاق حسنه

اخلاق جمع «خُلُق» و «خُلُق» است. به گفتهٔ راغب در مفردات، خُلُق و خُلُق (خُلُق) هر دو به يك ریشه بر می‌گردند. در واقع «خُلُق» به معنای هیئت و شکل و صورتی است که با چشم سر و خُلُق به معنای قوا و سجایا و صفات درونی است که با چشم دل دیده می‌شود. قرآن کریم خطاب به پیامبر می‌فرماید: «وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ». (قلم: ۴) تو دارای اخلاق عظیم و برجسته‌ای.

اخلاق، جمع خلق به معنای خصلت‌های نفسانی انسان اعم از فضائل و رذائل است (هاشمی شاهرودی، ۱۳۸۲ق: ۱/ ۳۱۶) اخلاق اسلامی، کشتی‌رهایی و تنها راه نجات از آشوب‌های آخر الزمان و مشکلات می‌باشد. (جعفریان، ۱۳۸۰: ۲/ ۸۰۲) علم اخلاق یکی از ضروری‌ترین علوم برای انسان است. علمی است که افزون بر بیان احکام ارزشی همه ابعاد فردی و اجتماعی زندگی آگاهانه و مختارانه،

راه‌های اتصاف به فضایل و بهره‌مندی از خوبی‌ها و دفع و رفع زشتی‌ها را نیز نشان می‌دهد. (شریفی، ۱۳۸۴: ۲۹)

خداوند انسان را اشرف مخلوقات نموده است که لزوم این اشرافیت، متصف شدن انسان به اخلاق حسنه است؛ بنابراین سعادت و شقاوت انسان در تعلیمات اسلامی منحصر به حوزه فردی نیست و زندگی اجتماعی انسان را نیز شامل می‌شود تا در رفتار و مراوده با سایرین، از این صبغه اخلاق حسنه استفاده نماید. (حاج علی اکبر و همکاران، ۱۴۰۱: ۹۱) اما آنچه در فقه امامیه در ارتباط با اخلاق حسنه مطرح است، مطالبی است که در خصوص معاملات به معنای اعم آن به رعایت اخلاق حسنه و در عین حال بطلان معاملات خلاف اخلاق حسنه شده است، مانند فروش خانه جهت دایر کردن مرکز فحشا یا قمارخانه در صورت تصریح به آن در معامله و... که در بخشی از مکاسب محرّمه و فتاوی‌ای فقها در سایر مباحث قابل رؤیت است (نائینی، ۱۳۷۳: ۱۰) مانند آنکه بر فرض، این حکم فقه به اثبات رسید که شوهر شرعاً حق دارد با توجه به اطلاقات ادله باب نکاح همسر خویش را از رفتن به خارج منزل منع نماید، آیا چنین حقی می‌تواند مستمسکی برای شوهر باشد که با ایجاد محدودیت‌های نامعقول، زندگی را برای همسر خویش به جهنم تبدیل کند و با منزل به مثابه زندان و با همسر به مانند زندانی زندگی خویش تعامل نماید و همسر را از بدیه‌ترین حقوق انسانی در رابطه با دیگران محروم نماید؟ بر فرض اثبات چنین حقی باید گفت اطلاقات ادله در این موارد به قیدی عقلی تقیید می‌شود و هرگاه رفتار شوهر مصداقی از مصادیق ظلم تلقی شد، دیگر این حق مطلق شرعی، محدود می‌شود، زیرا این حق با گزاره اخلاقی عدم ظلم در تعارض قرار گرفته است، بنابراین نمی‌توان به اطلاق آن تمسک کرد. (برهانی، ۱۳۹۶: ۱۲۵) البته در حقیقت مواردی که میان اطلاق و عموم حکم فقه با درک عقلی از جمله درک حسن و قبح امور، تعارض به وجود می‌آید، وجود درک عقلی کاشف از این واقعیت می‌باشد که شارع از ابتدا به این امور توجه داشته است و ابتدا حکم غیر عقلی جعل نشده است، پس این حکم عقلی مانند مخصّص منفصل و قرینه بر عدم وجود اطلاق عمل می‌نماید. (همان: ۱۲۶)

بنابراین اخلاق به عنوان یکی از مصادیق عقل عملی، می‌تواند دارای مرجعیت خاصی در فرایند استنباط احکام فقه باشد. اخلاق دارای دو نوع کارکرد است؛ کارکرد ایجاد (حکم‌ساز) و کارکرد تحدیدی (محدودکننده).

در کارکرد اول، از حکم اخلاقی به حکم شرعی پی برده می‌شود و در این حالت حکم اخلاقی منشأ دستیابی به حکم شرعی است. در کارکرد محدودکننده، گزاره‌های شرعی وجود دارند، اما حکم اخلاقی به عنوان دلیل لبی و قرینه متصل به تقیید اطلاعات یا تخصیص عمومات می‌پردازد و از این طریق، به محدودکردن حیطه احکام شرعی اقدام می‌نماید (برهانی، ۱۳۸۸: ۶۱)

پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران از مصادیق تقلب و دروغ محسوب می‌شود. در همین راستا می‌توان گفت موضوع پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران، به اعتبار اینکه صفات نفسانی رذیله و اخلاق سوء خاستگاه تحقق این عمل گردیده و در تعارض با اصل آزادی قراردادها -ی مشروع- قرار گرفته و منهی عنه واقع می‌گردد، عملی مخالف اخلاق حسنه و از مصادیق اخلاق رذیله است، زیرا نظام دانشگاه جهت ارتقای سطح علمی دانشجو و گسترش دامنه علمی کشور این مسئولیت را بر عهده دانشجو قرار داده است و انجام آن را از غیر دانشجو نمی‌پذیرد، لذا بعضی از فقهای معاصر امامیه پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران را مصداق کمک بر گناه (اعانه علی الاثم)^۱ و موجب تزییع حقوق دیگران می‌دانند. بنابراین آن را کاری حرام دانسته و درآمد آن را نیز محل اشکال می‌دانند.^۲

برخی واگذاری این مهم به دیگران را دروغ عملی، خلاف قوانین اجتماعی و اخلاقی و نوعی تقلب دانسته و از این جهت آن را حرام می‌دانند و مستحق اجرت هم نمی‌دانند.^۳ به علاوه ادله شرعی «لاتأكلوا اموالکم بینکم بالباطل» (نساء: ۲۹) و مفاد و مقتضیات لاضرر -مبتهی بر نفی اصل ضرر در اسلام- و همینطور اصل

۱. استفتاء از حضرت آیت الله دوزدوزانی.

۲. استفتاء از حضرت آیت الله مدرسی.

۳. استفتاء از حضرت آیت الله العظمی صافی گلپایگانی.

امانت‌داری که مستفاد از قاعده «علی الید ما اخذت حتی تؤدی» است، در حکم چنین امری قابل توجه و تأمل است.

۲.۲. تبیین حقوقی قرارداد پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران از منظر اخلاق حسنه

دانش اخلاق، قواعد کلی بایدها و نبایدهای زندگی فردی و جمعی را مطالعه می‌کند. در این رشته، به کمک تجربیات تاریخی و عنایت به مناسبات زندگی اجتماعی، تلاش می‌شود قواعدی را که برای بقای زندگی فردی و جمعی انسان‌ها و بهبود کیفیت آن لازم است، استنباط شود و آن دسته از قواعد رفتاری که مانع چنین هدفی هستند، شناسایی و منع شوند. قواعد تمامی علوم انسانی بر محوریت بایدها و نبایدهای اخلاقی هستند. (سلطانی، ۱۳۹۱: ۲۰/۱ و ۲۱)

قوانین اخلاق معیار تمیز خوبی و بدی می‌باشد و بدون آنکه مستلزم مداخله دولت باشد، فرد در درون خود آن‌ها را قالب احترام و الزامی تلقی می‌کند. با اینکه زندگی مادی بشر و افکار پیرامون اصالت فرد باعث جدایی قواعد حقوق و اخلاق شده است، هنوز هم اخلاق را باید مهم‌ترین منبع حقوق به شمار آورد. در حقوق کنونی، ریشه بسیاری از مقررات اخلاق است گاه نیز دولت به طور صریح احترام به اخلاق را لازم می‌داند و تعدی به آن را از علل ابطال قرارداد و حتی مانع اعمال بخشی از مقررات می‌داند. (کاتوزیان، ۱۳۹۵: ۵۹ و ۶۰)

اخلاق حسنه قوانینی می‌باشد که در وقت و جایگاه مشخص، به وسیله بسیاری از مردم یک جامعه، رعایت آن ضروری و لازم دانسته می‌شود یا مبادرت به آن‌ها پسندیده می‌باشد و دارای ضمانت اجرا نمی‌باشد.^۱

مقررات اخلاقی هم بدون ضمانت اجرا نیست. (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۸: ۲۰ و ۲۱) دولت‌ها سعی دارند سطح اخلاق را در جامعه به بالاترین حد ممکن برسانند و نیز از رفتارهایی که سطح اخلاق را در جامعه تنزل می‌دهند، جلوگیری نمایند. دولت‌ها برای این مقصود گاهی از ابزارهای غیرکیفری استفاده می‌کنند و

۱. بین اخلاق به این معنی و مفاهیم علم اخلاق، رابطه عموم و خصوص من وجه وجود دارد.

گاهی هم جهت حفاظت از اخلاق جامعه از حقوق کیفری بهره می‌گیرند که به آن اخلاق‌گرایی حقوقی می‌گویند. در واقع منظور از اخلاق‌گرایی حقوقی این است که حقوق بایستی در خدمت اخلاق باشد و قانونگذار، اعمال مخالف اخلاق را به عنوان جرم و قابل مجازات اعلام نماید. (نجفی توانا و مصطفی‌زاده، ۱۳۹۲: ۱۵۴)

در قوانین اکثر کشورها از جمله ایران، برای اصول اخلاقی احترام خاصی قائل‌اند و از آن حمایت می‌کنند تا آنجا که گاه برای کارهای خلاف اخلاق ضمانت اجرای حقوقی و کیفری پیش‌بینی کرده‌اند.

در حقوق ایران در مواردی همچون ماده ۹۷۵ قانون مدنی، ماده ۳۰ قانون دفاتر اسناد رسمی ۱۳۵۴ و ماده ۶ ق.ا.د.م از روابط حقوقی خلاف اخلاق حسنه جلوگیری می‌شود. همچنین به موجب مواد ۶۳۷ تا ۶۴۰ ق.م.ا. (مصوب ۱۳۷۵) اعمال ضد اخلاق عمومی جرم شناخته می‌شود و برای آن‌ها مجازات تعیین شده است (کلیر و جعفرزاده، ۱۳۹۵: ۱۷)، زیرا اعمالی که متعارض با اخلاق حسنه می‌باشد نظم عمومی را نیز مختل می‌کند و هرگز حقوق نمی‌تواند به کارهای غیراخلاقی بی‌توجه باشد. به تعبیر علم منطق، ارتباط این دو مفهوم عموم و خصوص مطلق است، به این معنا که هر چیزی که متعارض با اخلاق حسنه باشد با نظم عمومی نیز منافات دارد، اما ممکن است، مقوله‌ای که مخالف با نظم عمومی باشد، از جهت اخلاقی مذموم نباشد. (کاتوزیان، ۱۳۸۳: ۱/۱۸۱)

صرف غیراخلاقی بودن، نمی‌تواند جرم‌انگاری یک رفتار و مداخله حقوق کیفری را توجیه کند، بلکه زمانی که آن رفتار غیر اخلاقی، نظم عمومی و اخلاقی جامعه را مختل و احساسات متعارف اجتماع را جریحه‌دار کند یا موجب آسیب و ناخوشایندی شدید به دیگران گردد و از طریق غیر جزایی و ابزارهای غیرکیفری کنترل اجتماعی نتوان جلوی آن را گرفت، می‌توان به عنوان جرم و قابل مجازات اعلام کند.

در این مفهوم، مداخله قانونگذار براساس و مطابق با «اصل ضرر» خواهد بود. (مصطفی‌زاده و کشتگر، ۱۴۰۱: ۸۹) طبق ماده ۱۸۳ قانون مدنی، عمل پایان-نامه‌نویسی برای دیگران تحت عنوان یک عقد محقق می‌شود. حال این عقد یا عقد

اجاره یا جعاله یا صلح و یا بیع می‌باشد. عقد پایان‌نامه‌نویسی هرچند سه شرط ابتدایی ماده ۱۹۰ قانون مدنی را داراست، اما فاقد مشروعیت جهت معامله است، زیرا این عمل از مصادیق اخلاق غیر حسنه مانند دروغ، تقلب، خیانت در امانت و... است.

ماده ۲۱۷ قانون مدنی که مشروعیت جهت معامله را مقید به تصریح آن می‌نماید، هدف آن، بیان لزوم آگاه ساختن طرف عقد و اعلام بی‌اثر بودن دایعه‌های پنهانی است نه محصور کردن وسیله اعلام آن، لذا باید دانست که شیوه و وسیله بیان جهت، اهمیتی در تأثیر آن ندارد، لذا عقد پایان‌نامه‌نویسی باطل می‌باشد.

طبق اصول ضرر، اخلاق‌گرایی و پدرسالاری حقوقی، عمل پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران خلاف قوانین مقرر در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی می‌باشد و به خلاف قانون آمره، اخلاق حسنه و نظم عمومی می‌باشد، لذا از جمله استثنائات اصل آزادی قراردادی می‌باشد و افراد آزادانه و به هر طریق که تمایل داشته باشند نمی‌توانند عمل کنند.

همچنین طبق ماده ۹۷۵ قانون مدنی که در سال ۱۳۱۳ به تصویب رسیده، در این ماده آمده است که: دادگاه نمی‌تواند مقررات خارجی یا معاهدات خصوصی را که متعارض با اخلاق حسنه بوده و یا به علت خدشه دار نمودن عواطف جامعه یا به دلیل دیگر متعارض با نظم عمومی می‌باشد به موقع اجراء گذارد هر چند اعمال مقررات مذکور قاعدتاً جایز باشد. لذا پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران در طی هر نوع عقدی که محقق شده باشد از آنجا که مخالف با نظم عمومی و اخلاق حسنه می‌باشد به موقع اجراء گذاشته نمی‌شود. علاوه بر اینکه در قانون ایران طبق ماده طبق ماده واحد قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی مصوب ۱۳۹۶ این عمل نیز از جهت تقلب جرم انگاری شده است.

نتیجه:

زمانی که «رفتار غیر اخلاقی»، نظم عمومی و اخلاقی جامعه را مختل و احساسات متعارف اجتماع را جریحه‌دار کند، یا موجب آسیب و ناخوشایندی شدید به دیگران

گردد و از طریق غیر جزایی و ابزارهای غیرکیفری کنترل اجتماعی نتوان جلوی آن را گرفت، می‌تواند به عنوان جرم و قابل مجازات اعلام شود. از آنجا که قرار دارد پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران قطعاً اخلال در نظام دانشگاه را به دنبال خواهد داشت و در پی آن، اخلال به سایر نظام‌های همچون نظام اقتصادی، امنیتی و... نیز سرایت خواهد کرد، در فقه امامیه طبق قاعده وجوب حفظ نظام و حرمت اخلال در آن، پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران مشروع نخواهد بود و عقل سلیم آن را اجازه نمی‌دهد. بنابراین قرارداد پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران حرام می‌باشد و وقتی هم حرام شد چون مسئله از مصادیق معاملات است، مصداق اکل مال به باطل خواهد بود و تصرف در مال کسب شده نیز حرام خواهد بود. همچنین پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران از مصادیق تقلب و دروغ محسوب می‌شود، زیرا نظام دانشگاه جهت ارتقای سطح علمی دانشجو و گسترش دامنه علمی کشور این مسئولیت را بر عهده دانشجو قرار داده است.

پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران مصداق اعانه بر گناه و موجب تضييع حقوق دیگران می‌باشد. بنابراین واگذاری این مهم به دیگران مخالف اخلاق حسنه خواهد بود. بنابراین با عنایت به نظم عمومی و اخلاق حسنه قرارداد پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران به لحاظ تکلیفی و وضعی کاری است حرام، و درآمد آن نیز محل اشکال است.

از منظر حقوقی عمل پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران تحت عنوان عقد اجاره یا جعاله یا صلح و یا بیع محقق می‌شود. عقد پایان‌نامه‌نویسی هر چند سه شرط ابتدایی ماده ۱۹۰ ق.م. را داراست، اما فاقد مشروعیت جهت معامله است، زیرا این عمل از مصادیق اخلاق غیر حسنه مانند دروغ، تقلب، خیانت در امانت و غیره می‌باشد؛ ماده ۲۱۷ ق.م. که مشروعیت جهت معامله را مقید به تصریح آن می‌نماید هدف آن، بیان لزوم آگاه ساختن طرف عقد و اعلام بی اثر بودن دعوای پنهانی است نه محصور کردن وسیله اعلام آن؛ لذا باید دانست که شیوه و وسیله بیان جهت اهمیتی در تاثیر آن ندارد، لذا عقد پایان‌نامه‌نویسی باطل می‌باشد.

طبق اصول ضرر، اخلاق‌گرایی و پدرسالاری حقوقی عمل پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران خلاف قوانین مقرر در آموزش عالی می‌باشد و به خلاف قانون آمره، اخلاق

حسنة و نظم عمومی می‌باشد. طبق تعریف اخلاق حسنة،^۱ پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران خلاف اخلاق حسنة خواهد بود. بنابراین طبق ماده ۹۷۵ قانون مدنی سال ۱۳۱۳ پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران طی هر نوع عقدی که محقق شده باشد از آنجا که مخالف با نظم عمومی و اخلاق حسنة می‌باشد به موقع اجرا گذاشته نمی‌شود. علاوه بر اینکه در قانون ایران طبق ماده واحده قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی (مصوب ۱۳۹۶) نیز این عمل جرم‌انگاری شده است.

منابع و مأخذ:

- قرآن کریم
نهج البلاغه
- ابن منظور، محمدبن مکرم (۱۴۱۴)، لسان العرب، ج ۳، بیروت: دار صادر.
 - آشتیانی، محمدحسن (۱۳۶۳)، کتاب القضاء، قم: دار الحجرة.
 - الماسی، نجادعلی (۱۳۹۷)، تعارض قوانین، ج ۳۳، تهران: مرکز نشر دانشگاه.
 - امامی، سید حسن (۱۴۰۱)، حقوق مدنی، ج ۴۱، تهران: اسلامیه.
 - امین کلیبر، نصرالله و یوسف جعفرزاده (۱۳۹۵)، جایگاه اخلاق در حقوق مدنی ایران، تهران: انتشارات بین‌المللی گیوا.
 - آهنگران، محمدرسول (۱۳۹۶)، بازپژوه نظم عمومی در فقه امامیه و حقوق ایران، تهران: موسسه انتشارات.
 - باباخانی، مجتبی و عبدالحمید بیات (۱۳۹۹)، «طراحی نظام الگوی فرهنگی مطلوب از منظر امام خمینی علیه السلام»، دو فصلنامه علمی، پژوهشی پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی، س ۱۰، ش ۲۲.
 - بحرانی، یوسف بن احمد (۱۳۶۳)، الحدائق الناظرة فی احکام العترة الطاهرة، قم: انتشارات اسلامی، وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه.
 - برهانی، محسن (۱۳۸۸)، «جایگاه آموزه‌های اخلاقی و استنباط فقه»، نشریه فقه پزشکی، ش ۱.
 - _____ (۱۳۹۶)، اخلاق و حقوق کیفری، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

۱. به اموری اطلاق می‌شود که افراد رعایت آن را لازم دانسته و رفتار خلاف آن را تقبیح می‌نمایند.

- پورشافی، هادی (۱۳۹۳)، پژوهش و نگارش علمی با رویکرد پایان‌نامه‌نویسی، تهران: انتشارات آوای نور.
- جعفریان، رسول (۱۳۸۰)، رسائل حجاییه (احسن الحکایات فی حجاب السفرات)، قم: [بی‌نا].
- جعفری تبریزی، محمدتقی (۱۳۷۷)، رسائل فقه (جعفری)، تهران: موسسه نشر کرامت.
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۸۸)، ترمینولوژی حقوق، چ ۲۲، تهران: کتابخانه گنج دانش.
- چلبی، فائقه، قاسم‌آبادی، مرتضی و کمال آقاپور (۱۳۹۶)، «تحلیلی بر جایگاه نظم عمومی در نظام حقوقی ایران»، فصلنامه قضاوت، ش ۹۱.
- حاج‌علی اکبر، مهدیه، یاقوتی، ابراهیم و زهرا فهرستی (۱۴۰۱)، «امکان‌سنجی تسری کارکرد اخلاق حسنه در عناوین حقوقی فقه امامیه»، فصلنامه تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری، ش ۵۱.
- حدادی، مهدی (۱۳۸۹)، «مقایسه مفهوم و کارکرد نظم عمومی در نظام حقوق بین‌الملل با نظام‌های حقوقی، ملی»، نشریه حقوق خصوصی، س ۷، ش ۱۶.
- خاکی، غلامرضا (۱۳۷۸)، روش تحقیق با رویکردی به پایان‌نامه‌نویسی، تهران: وزارت فرهنگ و آموزش عالی، مرکز تحقیقات علمی کشور: کانون فرهنگی انتشاراتی درایت.
- خلخالی، فرید (۱۳۸۳)، «نظم عمومی و آزادی تجمع و تشکل»، نشریه حقوق اساسی، س ۲، ش ۳.
- خمینی، سید روح‌الله (۱۳۶۳)، صحیفه نور، تهران: مؤسسه حفظ و نشر آثار امام خمینی علیه‌السلام.
- دشتی، محمد (۱۳۷۹)، «اخلاق و نظم اجتماعی، سیاسی از دیدگاه نهج‌البلاغه»، مجله مبلغان، س ۱، ش ۱۱.
- سلطانی، مهدی (۱۳۹۱)، حقوق جزای عمومی، تهران: دادگستر.
- سلیمانی‌پور، فائزه (۱۴۰۲)، اعتبارسنجی فقهی، حقوقی کسب درآمد از طریق پایان‌نامه‌نویسی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته الهیات گرایش فقه و مباحث حقوق اسلامی، دانشگاه شهید باهنر کرمان.
- شریفی، احمدحسین (۱۳۸۴)، آیین زندگی اخلاق کاربردی، تهران: دفتر نشر معارف.
- شریفی، محسن و عبدالرضا اوحدی (۱۳۹۹)، الزامات هدفمندسازی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

- شهبازی‌نیا، مرتضی، عیسایی تفرشی، محمد و حسین علمی (۱۳۹۲)، «مفهوم نظم عمومی در حقوق بین الملل خصوصی و جایگاه آن در داوری تجاری بین‌المللی»، فصلنامه حقوق مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، س ۴۳، ش ۱.
- شهید اول، محمد بن مکی (۱۴۳۰)، موسوعه الشهيد الاول، قم: مکتب الاعلام الاسلامی فی الحوزه العلمیه.
- صادقی، محسن (۱۳۸۴)، «مفهوم و اعمال نظم عمومی در مراجع قضائی و شبه قضائی و جلوه‌های نوین آن»، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، ش ۶۸.
- صفایی، سیدحسین (۱۳۹۵)، قواعد عمومی قراردادها، چ ۲۵، تهران: نشر میزان.
- عدالت‌جو، تهمینه و زینب عصمتی (۱۳۹۷)، «جایگاه نظم عمومی در معاهدات بین‌المللی حقوق بشری و نظام حقوقی اسلام و ایران»، فصلنامه تخصصی دانشنامه‌های حقوقی، ش ۱.
- عمید، حسن (۱۳۸۹)، فرهنگ فارسی عمید، تهران: انتشارات پارمیس.
- فاضل لنکرانی، محمدجواد (۱۳۹۶)، مکاسب المحرمه (لنکرانی)، قم: مرکز فقه ائمه اطهار (ع).
- فدایی عراقی، غلامرضا (۱۳۷۴)، تحلیلی بر روش‌های تهیه پایان‌نامه‌های دوره کارشناسی ارشد و دکتری، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ش ۱.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۳)، حقوق مدنی: قواعد عمومی قراردادها، چ ۶، تهران: شرکت سهامی انتشار با همکاری بهمن برنا.
- _____ (۱۳۹۴)، مبانی حقوق عمومی، چ ۵، تهران: نشر میزان.
- _____ (۱۳۹۵)، دوره مقدماتی حقوق مدنی اعمال حقوقی قرارداد- ایقاع، چ ۱۶، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- _____ (۱۳۹۵)، مقدمه علم حقوق، چ ۱۰۴، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- کلاهی، علی اصغر؛ فرسار، احمدرضا؛ مولوی نجومی، مرضیه؛ کلاهی، سوسن؛ ملک افضلی، حسین (۱۳۸۲)، مقایسه کیفیت پایان‌نامه‌های دکتری ...، مجله پژوهشی حکیم، ۲/۶، ۱۱-۱۷.
- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۳۷۵)، اصول کافی، ترجمه محمد باقر کمره‌ای، چ ۳، قم: اسوه.
- مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی (۱۴۰۳ق)، بحارالانوار، چ ۲، بیروت: دار احیاء التراث العربی.
- مرعشی‌پور، لنا سادات (۱۳۹۲)، تاثیر نظم عمومی بر صدور آرای داوری داخلی (پایان‌نامه کارشناسی ارشد)، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، دانشکده حقوق.

- مصطفی‌زاده، فهیم و امیر کشتگر (۱۴۰۱)، «فلسفه و مبانی جرم‌انگاری در نظام-
های حقوقی عرفی»، مجله اندیشه‌های حقوق عمومی، س ۱۱، ش ۲.
- معین، محمد (۱۳۸۴)، فرهنگ فارسی (جیبی)، چ ۸، تهران: نشر سرایش.
- مکارم‌شیرازی، ناصر (۱۳۸۳)، تعزیر و گستره آن، قم: مدرسه الامام علی ابن
ابی طالب علیه السلام.
- _____ (۱۳۸۵)، دائرة المعارف فقه مقارن، قم: مدرسه الامام علی
ابن ابی طالب علیه السلام.
- ملک افضلی اردکانی، محسن، حائری، محمدحسن، فخلعی، محمدتقی و محمد
جواد ارسطال (۱۳۹۱)، «مفهوم نظام و کاربرد آن در فقه و اصول»، مجله مطالعات
اسلامی: فقه و اصول، س ۴۴، ش ۸۸/۱.
- ملک افضلی اردکانی، محسن (۱۳۹۹)، قاعده حفظ نظام، چ ۳، تهران: انتشارات
پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- موسوی اردبیلی، عبدالکریم (۱۳۸۵)، همپای انقلاب، قم: دانشگاه مفید.
- نائینی، محمدحسین (۱۳۷۳ق)، منیة الطالب، قم: انتشارات بینا.
- نیکبخت، سارا (۱۳۹۸)، نظم عمومی و جایگاه آن در قانون مدنی، تهران: عصر
قلم.
- هاشمی شاهرودی، محمود (۱۳۸۲)، فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیهم السلام،
قم: موسسه دائرة المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت علیهم السلام.

پیوست شماره ۱

متن سوال:

حکم تکلیفی و وضعی تکسب از پایان‌نامه‌نویسی برای دیگران چه می‌باشد؟ اشاره اجمالی به ادله حکم تکلیفی و وضعی مزید امتنان است

پاسخ:

با سلام و تحیت؛ فرض سؤال هم تکلیفاً و هم وضعاً حرام است اگرچه در حدّ راهنمایی و مشاوره اشکالی ندارد.

پیوست شماره ۲

پاسخ سوال شرعی

۰۷ اسفند ۱۴۰۰

نام: فائزه سلیمانی پور

موضوع: مسائل متفرقه

شماره استفتاء: kyp2295

بسم الله الرحمن الرحيم

سلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

ج۱) بطور کلی کیفیت تألیف پایان‌نامه تابع قوانین و مقررات مربوطه است؛ اگر طبق مقررات، پایان‌نامه باید توسط خود دانشجو تألیف شود، واگذاری آن به دیگری جایز نیست، همچنان‌که تألیف آن برای دیگری و کسب درآمد از آن، جایز نیست.

ج۲) این پایگاه فقط پاسخگوی سؤالات عام فقهی است و بحث از ادله شرعی احکام (که مستند به قرآن و روایات معتبر است) در جای خودش (کتب و مباحث تفصیلی و استدلالی فقهی) بیان شده و می‌شود.

موفق و مؤید باشید

پیوست شماره ۳

حکم تکلیفی و وضعی تکسب از پایان نامه نویسی برای دیگران چه می باشد ؟
 اشاره اجمالی به ادله حکم تکلیفی و وضعی مزید امتنان است.

جواب:
 با سلام؛
 همکاری م کمک به دیگری در تحقیق و جمع آوری مطالب پایان نامه اشکال ندارد ولی اینکه دانشجو نوشته دیگری را به اسم خود ارائه کند هم دروغ عملی است و هم خلاف قوانین اجتماعی و اخلاقی است و دانشجو نی که تخصص لازم را ندارد و به وسیله پایانه کذائی استخدام می شود و جای متخصص را می گیرد حقوقش هم حرام است و کار پایان نامه نویسی اعانت بر اثم و حرام است.

Office: Grand Ayatollah-al-Ozma Duzduzani Add: Iran, Qom, St Moallem, Ln ۱۱, Block ۳۷
 Postal Code: ۳۷۱۵۷۸۵۹۵۹ Tel: ۰۰۹۸-۲۵-۳۷۷۳۳۹۷۳ Tel: ۰۰۹۸-۲۵-۳۷۸۳۴۰۷۰ Fax: ۰۰۹۸-

پیوست شماره ۴

تاریخ چاپ: ۱۴۰۰/۰۳/۲۳
 شماره الزامات: ۱۳۸۰۸۳
 شماره دفتر: ۴۰۰۰۱۹۳۴
 ۱۵:۰۵

پایگاه اطلاع رسانی دفتر مرحوم آیه الله العظمی صافی (قدس سره)
 ۰۱۱۸۱۱
 موقع مکتب المرجع الفی المرحوم آیه الله العظمی الشیخ لطف الله الصافی الکبیر کمال (قدس سره)

مشغعات فردی

نام: فائزه
 نام خانوادگی: سلیمانی یور
 سن: ۲۳
 ایمیل: faezeh77soleimani@gmail.com
 آدرس: کرمان ۹۱۰۵۲۹۹۱۶۵

س. حکم تکلیفی و وضعی تکسب از پایان نامه نویسی برای دیگران چه می باشد؟
 اشاره اجمالی به ادله حکم تکلیفی و وضعی مزید امتنان است.

ج. علیک السلام و رحمة الله
 این کار نوعی قلب بود و حرامی باشد و مستحق اجرت هر نیست و الله العالم. موفق باشید. ۱۱ شعبان المظفر ۱۴۴۳

مجلس استفتائات
 شورای عالی تخصصی و تحقیقاتی و استفتائات

دو فصلنامه علمی «مطالعات فقه اسلامی و مباحث حقوقی» سال هجدهم/بهار و تابستان ۱۴۰۳

پیوست شماره ۵

کاربر گرامی جناب آقا / خانم faezeh ۱۳۷۷

سلام علیکم ضمن تقدیر از و تشکر از شما جهت ثبت استفتاء در پایگاه اطلاع رسانی مرجع عالیقدر حضرت آیت الله العظمی علوی گرگانی مد ظلّه العالی بااطلاع می‌رساند پاسخ استفتاء شما به شماره ۲۳۹۴۱ به قرار زیر است: همچنین در پنل کاربری خود در سایت نیز میتوانید پاسخ استفتاء خود را مشاهده کنید.
نسخه دیجیتالی

تکلیفی و وضعی تکسب از پایان نامه نویسی برای دیگران چه می‌باشد؟ اشاره اجمالی به ادله حکم تکلیفی و وضعی مزید امتنان است

باسمه تعالی

پاسخ استفتاء شما: نه در معاملات به حسب ذاتی و اولیه دلالت بر حرمت فعل و به حسب دلالت التزامی دال بر بطلان آن فعل است لذا تکسب از پایان نامه چون بر خلاف موازین قانونی و بر خلاف نظر اساتید و امتحان گیرندگان است لذا حرام است و وقتی هم حرام شد چون مسئله از مصادیق معاملات است لذا مصداق اکل مال به باطل است پستصرف در مال کسب شده هم حرام است

پیوست شماره ۶

۱۸۰۹۲- بسم الله الرحمن الرحيم

سلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

اگر پایان نامه نویسی برای دیگران مصداق (کمک بر گناه = اعانه علی الاثم) و موجب تضییع حقوق دیگران است کاری است حرام، و درآمد آن نیز محل اشکال است، چون خداوند فرموده: (وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَی الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ) (در گناه و تجاوز همکاری نکنید)

موفق و مؤید باشید

دفتر مرجع عالیقدر حضرت آیت الله العظمی مدرسی

فی الجمعة، ۲۵ فرابیر ۲۰۲۲ فی ۱۰:۱۱ م تمت کتابة ما یلی بواسطة فائزه سلیمانی

پور

پیوست شماره ۷

سلیمانی پور
متن سوال شماره: ۴۸۳۰۷
حکم تکلیفی و وضعی تکسب از پایان نامه نویسی برای دیگران چه می باشد؟ اشاره اجمالی به ادله حکم تکلیفی و وضعی مزید امتنان است.
پاسخ سوال شماره: ۴۸۳۰۷
بسمه تعالی اگر خلاف قانون یا خلاف مقررات مربوطه باشد، جایز نیست و سایر خصوصیتی که نوشته اید مربوط به پاسخ استفتاء نیست. حسین المظاهری

پیوست شماره ۸

با سلام :

سوال استفتاء:

حکم تکلیفی و وضعی تکسب از پایان نامه نویسی برای دیگران چه می باشد ؟
اشاره اجمالی به ادله حکم تکلیفی و وضعی مزید امتنان است.

یکشنبه ۱۳ مارس • ۱۱:۱۲

سلام علیکم،

کسب در آمد از این طریق جایز نیست (راهنمایی دانشجویان خوب است ولی بجای آنها نوشتن جایز نیست).

به علت محدودیت پاسخ گویی از این طریق، برای دست یابی به دلیل احکام می توانید سؤال خود را بوسیله نامه یا از طریق بخش ارسال سوالات سایت ما (www.makarem.ir) مطرح کنید.

دفتر حضرت آیت الله العظمی نوری

همدانی - سوالات شرعی

سوال شما با کد 47411 در سایت ثبت شده است

سوال شما از دفتر معظم له :

حکم تکلیفی و وضعی تکسب از پایان نامه نویسی برای دیگران چه می باشد ؟
اشاره اجمالی به ادله حکم تکلیفی و وضعی مزید امتنان است .

جواب معظم له :

بسمه تعالی

سلام علیکم؛

چنانچه تخلف از قوانین باشد، جازز نیست.

www.noorihamedani.ir info@noorihamedani.com

